

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор



Юрій КОТЛЯР

«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

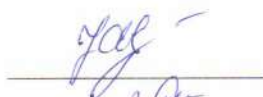
UKRAINE AND EUROPE: COMMON HISTORICAL DESTINY

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Розробник



Аліна ІОВЧЕВА

Завідувач кафедри розробника



Ірина МІРОНОВА

Завідувач кафедри спеціальності



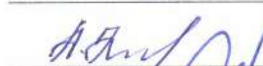
Ірина МІРОНОВА

Гарант освітньої програми



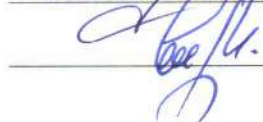
Ірина МІРОНОВА

Завідувач відділу аспірантури



Алла УЖВА

Начальник НМВ



Сергій ШКІРЧАК

Миколаїв – 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Спецкурс англійською мовою «Ukraine and Europe: Common Historical Destiny»	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Спеціальність	032 Історія та археологія	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	«Історія та археологія»	
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	1	
Навчальний рік	2024–2025 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	2	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 90 годин	-
	10 годин	-
	20 годин	-
	60 годин	-
Відсоток аудиторного навантаження	33 %	-
Мова викладання	англійська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Ukraine and Europe: Common Historical Destiny» присвячена комплексному дослідженню історичних, культурних, ідентичнісних та політичних зв'язків між Україною та Європою. Він розкриває етапи формування європейської ідентичності України, починаючи з Київської Русі та завершуючи сучасними процесами євроінтеграції та реформ. Особлива увага приділяється українському досвіду тоталітаризму, національному відродженню, демократичним трансформаціям, транскордонній співпраці, а також стратегічним викликам і перспективам України в контексті європейської спільноти. Курс передбачає міждисциплінарний підхід, що поєднує історію, політологію, культурологію, філософію, європейські студії та міжнародні відносини. Формат включає лекції, семінари, самостійну аналітичну роботу та дискусійні формати.

Метою викладання курсу є сформувати у здобувачів системне розуміння історичної взаємодії України з Європою, розвиток європейської ідентичності в українському контексті та засвоєння ключових концепцій, пов'язаних з інтеграційними процесами, транскордонною взаємодією та політико-правовими аспектами євроінтеграції України.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- ідентифікувати ключові історичні періоди, що зумовили цивілізаційне наближення України до Європи;

- розкрити вплив європейських філософських, правових і політичних традицій на формування української державності;
- проаналізувати трансформацію європейських цінностей в українському історичному наративі;
- інтерпретувати поняття «спільної історичної долі» в межах сучасних академічних підходів (shared history, entangled history, comparative history);
- вивчити взаємодію українського досвіду з ключовими феноменами європейської історії: просвітництвом, революціями, тоталітаризмом, демократизацією;
- критично осмислити європейський дискурс в українському політичному та інтелектуальному просторі;
- сформулювати здатність застосовувати історичне знання до аналізу сучасних інтеграційних процесів України.

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на формування **компетентностей студентів:**

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у галузі історії та археології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК02. Здатність до генерування нових ідей, аналізу та синтезу цілісних знань, володіння сучасною методологією.

ЗК05. Здатність до формулювання нових підходів для вирішення теоретичних та практичних наукових завдань, формування навиків її емпіричного вирішення.

ЗК07. Здатність до пошуку наукової інформації з різних джерел, її систематизації, критичного аналізу та узагальнення з використанням новітніх інформаційних технологій.

ЗК8. Здатність спілкуватися з науковою спільнотою з метою презентації результатів наукових досліджень та їх оприлюднення українською, англійською та/або іншою іноземною мовою.

ЗК10. Здатність представляти результати наукових досліджень у вигляді звітів, доповідей на симпозиумах, конференціях, наукових публікацій з використанням сучасних інформаційних технологій.

ЗК11. Здатність до налагодження співпраці та обміну інформацією з вітчизняними та іноземними науковими співтовариствами, спільно визначати цілі діяльності, планувати, обговорювати й реалізовувати проекти.

ЗК12. Здатність рецензувати публікації та презентації, а також брати участь у вітчизняних та/або міжнародних наукових дискусіях, висловлюючи та відстоюючи свою позицію.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК01. Грунтовні знання спеціальної області дослідження в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної історичної царини дослідження.

СК02. Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези, обирати найбільш релевантні методи, методики та підходи для здійснення досліджень в галузі історії та/або археології, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

СК10. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок у сфері історії та археології державною та іноземною мовами як на національному, так і на міжнародному рівні.

СК11. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

СК14. Здатність до історико-креативної діяльності в науково-інноваційній сфері та популяризації результатів наукових історичних та/або археологічних досліджень у публічному просторі.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення дисципліни здобувач
має знати:

- основні етапи історичних взаємин між Україною та європейськими державами в контексті політичної, культурної та ідентифікаційної взаємодії;
- ключові концепції «спільної історичної долі», історичної пам'яті, транскультурних обмінів та європейської ідентичності;
- історичні та сучасні геополітичні моделі інтеграції України в європейський простір;
- роль України в історичних трансформаціях Європи: війнах, імперіях, революціях, міжнародних договорах та співтовариствах;
- основні академічні підходи та школи дослідження українсько-європейських відносин.

має вміти:

- аналізувати історичні джерела, політичні документи та культурні тексти у європейському контексті;
- виявляти закономірності формування української ідентичності у зв'язку з європейськими трансформаціями;
- оцінювати переваги й виклики євроінтеграції України з позицій політичної науки, історії та міжнародних відносин;
- інтерпретувати ключові події та явища (наприклад, Реформацію, Ренесанс, Майдан) як частину спільної європейської історії;
- порівнювати український досвід з досвідом інших країн Центрально-Східної Європи в контексті членства в ЄС;
- розробляти аналітичні документи (policy papers, есе, презентації) з питань України в Європі;
- аргументовано дискутувати на теми національної та європейської ідентичності, цінностей і прав людини;
- застосовувати отримані знання для критичного осмислення поточних політичних процесів, що стосуються України та ЄС.

Відповідно до освітньої програми очікувані **результати навчання** включають вміння:

ПРН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання про новітні напрямки історичних досліджень, зокрема, інтелектуальної історії, усної історії, регіональної історії, гендерної історії, історії повсякденності тощо, а також дослідницькі навички, достатні для проведення оригінального наукового дослідження на рівні останніх світових досягнень з історії та археології, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

ПРН02. Оперувати класичними та новітніми історичними концепціями, теоріями, принципами, методами історичних та археологічних реконструкцій, критично осмислювати їх, володіти термінологічним та понятійним апаратом історика, сучасними концептуальними та методологічними знаннями в галузі науково-дослідницької та професійної діяльності.

ПРН05. Здійснювати автономний науковий пошук, самостійний відбір і класифікацію сукупності історичних джерел, достатньої для реалізації дисертаційного дослідження, визначати рівень об'єктивності фактологічної основи в різних видах джерел, оцінювати їх достовірність та репрезентативність.

ПРН08. Формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, обґрунтовувати власну наукову концепцію.

ПРН09. Продукувати нові ідеї і розв'язувати комплексні проблеми у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності.

ПРН10. Вільно презентувати результати власних досліджень, наукові проблеми у сфері історії та археології державною та іноземною мовами усно та письмово, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у фахових вітчизняних і провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН11. Ефективно спілкуватися і взаємодіяти в науковому просторі, зокрема й міжнародному, для реалізації спільних проєктів, розв'язання різноманітних фахових вузькоспеціальних і загальних завдань у сфері історії та археології, розуміти і дотримуватися етики ділового спілкування.

3. Програма навчальної дисципліни

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Ukraine in the European Integration Process: Historical and Cultural Origins of Its European Path	2	4	15
2	Ukrainian Identity and Ideas of European Unity: Philosophy, Values, and Contemporary Challenges	2	4	15
3	Ukraine and Cross-Border Cooperation: Experience, Prospects, and the EU Enlargement Context	2	4	15
4-5	Ukraine and the processes of European integration. European integration prospects of Ukraine	4	8	15
	Всього за курсом	10	20	60

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<i>Topic 1. Ukraine in the European Integration Process: Historical and Cultural Origins of Its European Path</i> ➤ Integration as a European Civilizational Process: Ukraine's Role in Cooperation and Contestation ➤ Kyivan Rus and Medieval Ukraine as Part of the Christian European Order ➤ Ukrainian Lands during the Renaissance and Reformation: Cultural Dialogue with Europe ➤ Ukrainian National Awakening in the Context of European Romanticism and Revolutionary Movements ➤ Wars, Totalitarianism, and Independence: How the 20th Century Shaped Ukraine's Europeanism
2	<i>Topic 2. Ukrainian Identity and Ideas of European Unity: Philosophy, Values, and Contemporary Challenges</i> ➤ European Unification Projects and the Place of Ukraine in Historical Visions of a United Europe ➤ Ukrainian Identity Between Imperial Legacies and European Self-Determination ➤ Cultural Commonality as the Basis for European Integration: Ukraine's Contribution

	➤ What It Means to Be European in the Ukrainian Context: Aspirations and Recognition ➤ European Integration from the Ukrainian Perspective: Issues, Expectations, and Realities
3	<i>Topic 3. Ukraine and Cross-Border Cooperation: Experience, Prospects, and the EU Enlargement Context</i> ➤ Cross-Border Cooperation as a Tool of European Presence in Ukrainian Regions ➤ Historical Roots of Borderland Cooperation in Ukrainian Territories (Galicia, Bukovina, Volhynia) ➤ Euroregions Involving Ukraine: Models, Projects, and Local-Level Integration ➤ Ukraine and EU Enlargement: Historical Parallels with Central and Eastern Europe ➤ Copenhagen Criteria and Ukraine: Progress Toward European Standards ➤ The 2004 Enlargement: What the «Big Bang» of the EU Meant for Ukraine
4-5	<i>Topic 4. Ukraine and the processes of European integration. European integration prospects of Ukraine</i> ➤ Conclusion of the Partnership and Cooperation Agreement between Ukraine and the EU (1994). ➤ Priority of the European vector of Ukraine's integration. ➤ The inconsistency of Ukraine's economic and political systems with the EU's systemic requirements and the Copenhagen Accord. ➤ The EU as an investor and trade partner of Ukraine.

4.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<i>Topic 1. Ukraine's Place in the Formation of European Civilisation: From Kyivan Rus to Early Modern Europe</i> 1. Historical and cultural role of Kyivan Rus in Christian Europe 2. Ukrainian territories within the Polish-Lithuanian Commonwealth and Habsburg Empire 3. Early modern Ukrainian institutions and legal traditions in the European context 4. Cultural and religious exchanges between Ukraine and Western/Central Europe
2	<i>Topic 2. The 20th Century and the Ukrainian Struggle for a European Future</i> 1. Impact of world wars and totalitarian regimes on Ukraine's geopolitical orientation 2. The role of dissident and intellectual movements in reclaiming European identity 3. Independence in 1991 as a civilizational return to Europe 4. Reinterpretation of 20th-century history in Ukraine's contemporary European discourse
3	<i>Topic 3. Ukrainian Identity in the Context of European Political and Cultural Thought</i> 1. Historical evolution of Ukrainian national identity 2. Comparison with Western European, Central European, and Russian identity models 3. Cultural and philosophical contributions of Ukrainian thinkers to European ideas 4. Contemporary civic identity and nation-building in post-2014 Ukraine
4	<i>Topic 4. Ukraine as a Contributor to European Values and Democratic Traditions</i> 1. Ukraine's democratic revolutions and value-based mobilization 2. The human rights discourse in Ukrainian and European contexts 3. Cultural resilience and solidarity as expressions of Europeanness 4. Ukraine's image and role in revitalizing the European idea
5	<i>Topic 5. Euroregions and Cross-Border Cooperation: Ukraine's Local-Level Engagement with Europe</i>

	1. Historical roots of cross-border interaction in Ukrainian borderlands 2. Development of Euroregions involving Ukraine: structure and goals 3. Strategic significance of local cooperation for national European integration 4. Evaluation of cross-border projects and their impact on regional development
6	<i>Topic 6. EU Enlargement and the Ukrainian Case: Lessons, Challenges, and Opportunities</i> 1. The logic and history of EU enlargement: post-socialist transitions 2. Comparative analysis of Ukraine and 2004 enlargement countries 3. Application of Copenhagen criteria to Ukraine's reform process 4. Political and societal implications of delayed membership prospects
7-8	<i>Topic 7. Strategic Milestones in Ukraine–EU Relations: From 1994 to the Association Agreement</i> 1. Political evolution of Ukraine–EU relations since 1994 2. Analysis of the Partnership and Cooperation Agreement and its outcomes 3. The Association Agreement as a new stage of integration 4. Institutional challenges and reforms in the context of Europeanization
9-10	<i>Topic 8. The EU as Economic and Value-Based Partner of Ukraine: Perspectives and Realities</i> 1. The EU as a trade and investment partner: dynamics and asymmetries 2. Normative power of the EU in shaping Ukrainian governance and civil society 3. Tensions between pragmatism and idealism in EU–Ukraine relations 4. Future scenarios of deepened association and potential accession

Вимоги до підготовки семінарів та критерії оцінювання.

Змістовна частина семінару відбувається в форматі **захисту наочних презентацій**. На першому практичному занятті група здобувачів шляхом жеребкування ділиться на підгрупи, склад яких не змінюється до кінця семестру. Кожна підгрупа обирає на власний розсуд тему (з питань, які заздалегідь анонсує викладач) і готує наочну презентацію. Темі презентацій мають бути узгоджені між підгрупами, щоб запобігти дублюванню тематик презентацій. Час на захист кожної презентації визначається кількістю підгруп в аудиторії.

Вимоги до структури та змісту презентацій. Презентація – це ретельно структурована інформація із зазначенням теми, плану, мети, основної частини, висновків та списку використаної літератури і джерел. Презентація має супроводжуватися наочністю: відео, фото, географічними картами, малюнками, карикатурами, музикою, таблицями, статистичними даними, тощо.

Основні вимоги до підготовки наочної презентації:

- кількість слайдів 15-20;
- наявність плану, вступу, списку використаних джерел;
- наявність ілюстрацій та наочного матеріалу;
- власне авторство презентації;
- аргументовані та логічні висновки.

Захист відбувається шляхом наочної демонстрації слайдів (за допомогою використання технічних засобів: комп'ютеру та проектору), та групової доповіді здобувачів, які готували презентацію. Після кожної презентації задаються питання та ведеться обговорення питання, яке було висвітлено в презентації.

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач на семінарі – 5. Оцінювання результатів навчальної діяльності здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання здобувачами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими вони демонструють власне логічне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, розробка та захист наочних презентацій, письмові роботи, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

5. Питання для самостійної роботи

1. The contribution of Kyivan Rus to the development of Christian Europe.
2. The role of Orthodoxy in integrating Ukrainian lands into the European cultural space.
3. The interplay between Byzantine and Western European influences on medieval Ukraine.
4. The transmission and impact of Renaissance ideas on Ukrainian territories.
5. The influence of the Reformation on Ukraine's religious landscape.
6. Ukrainian legal traditions in the context of early modern European law.
7. The reception of Enlightenment thought in Ukraine.
8. The Ukrainian national revival as part of broader European intellectual movements.
9. Romanticism as a foundation for modern Ukrainian national consciousness.
10. The role of 20th-century wars in reshaping Ukraine's European orientation.
11. The impact of Soviet totalitarianism on Ukraine's European identity.
12. Ukrainian independence in 1991 as a symbolic return to the European family.
13. Pan-European political visions and their influence on Ukrainian national movements.
14. Representations of Europe in Ukrainian political and philosophical thought.
15. Contributions of Ukrainian intellectuals to liberal and federalist European ideas.
16. The shaping of regional identities in Ukraine under imperial rule.
17. Cultural resistance to imperial assimilation in Ukraine.
18. Ukraine's position as a challenge to the East–West divide in European identity.
19. The development of European values in modern Ukrainian society.
20. Representations of Europeanness in Ukrainian literature, art, and culture.
21. Key historical moments that affirmed Ukraine's sense of belonging to Europe.
22. The dynamic negotiation between national and European identity in Ukraine.
23. Philosophical tensions between nationalism and Europeanism in Ukraine's self-conception.
24. The “return to Europe” narrative in Ukrainian political and cultural discourse.
25. The historical foundations of cross-border cooperation in Galicia, Bukovina, and Volhynia.
26. Lviv as a cultural hub fostering European intellectual exchange.
27. The evolution of cross-border cooperation in Ukraine since independence.
28. Euroregions as models for local-level European integration.
29. The role of Euroregions in supporting regional development and cooperation.
30. Poland's EU integration as a comparative model for Ukraine.
31. The impact of decentralization on European integration processes in Ukraine.
32. Local governance reforms as steps toward EU compatibility.
33. Border regions as strategic actors in Ukraine's European policy.
34. EU-funded regional projects and their socio-economic influence in Ukraine.
35. The legacy of Habsburg administrative practices in Ukrainian governance.
36. The evolution of EU Neighborhood Policy with respect to Ukraine.
37. The main provisions and implications of the 1994 Partnership and Cooperation Agreement.
38. The Orange Revolution as a pivotal moment in Ukraine–EU relations.

39. The Euromaidan as a civilizational and value-driven shift toward Europe.
40. The Association Agreement as a framework for institutional convergence.
41. Implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Area with the EU.
42. EU support for reforms in Ukrainian public administration.
43. Institutional barriers to Ukraine's accession to the European Union.
44. The systemic impact of corruption on Ukraine's European integration.
45. Legislative harmonization with EU law as a condition for membership.
46. Application of the Copenhagen Criteria in Ukraine's reform agenda.
47. Ukraine's foreign policy realignment toward Brussels and EU priorities.
48. The role of Ukrainian civil society in monitoring and advocating for European integration.
49. Ukraine's democratic revolutions as expressions of European values.
50. The symbolic significance of the Maidan movements for Europe's future.
51. Human rights discourse in Ukrainian law and civil society.
52. The function of cultural memory in supporting Ukraine's European orientation.
53. The media's role in promoting European ideals in Ukrainian public life.
54. Civic resilience as a component of modern Ukrainian identity.
55. Ukraine's role in reinforcing Europe's normative power and democratic mission.
56. Perceptions of Ukraine in Western European public opinion and media.
57. The reinterpretation of Ukrainian history through a European lens.
58. The Ukrainian diaspora's advocacy for EU integration and recognition.
59. Economic ties with the EU as a driver of domestic reform.
60. Scenarios and prospects for Ukraine's full membership in the European Union.

6. Теми аналітичних робіт

1. Kyivan Rus and the Foundations of European Political Culture in Eastern Europe.
2. The Role of the Polish-Lithuanian Commonwealth in Shaping Early Modern Ukrainian-European Relations.
3. Ukrainian Intellectual Life in the Context of the Enlightenment and European Thought.
4. From Romantic Nationalism to Modern Statehood: Ukraine's 19th Century in the European Context.
5. The Soviet Period and the Suppression of European-Oriented Ukrainian Identity.
6. Reinterpreting the 20th Century: Totalitarianism, War, and the European Choice.
7. Ukraine's European Identity: Between Imperial Legacy and Democratic Aspirations.
8. The Evolution of the Concept of 'Europe' in Ukrainian Political Discourse.
9. European Values in Post-2014 Ukrainian Political and Civic Life.
10. Cultural Diplomacy and Ukraine's Image in the European Union.
11. Philosophical Reflections on Europeaness in the Works of Ukrainian Thinkers.
12. Religious Pluralism and European Norms: Ukraine's Multiconfessional Landscape.
13. The Development and Impact of Euroregions on Ukrainian Local Governance.
14. Galicia and Bukovina as Case Studies of Historic and Contemporary European Integration.
15. Ukraine's Border Regions as Strategic Points of Contact with the EU.
16. Cross-Border Cultural and Educational Projects as Tools of Europeanization.
17. Comparative Regional Policy: Ukraine and the Visegrád Group Countries.
18. Decentralization and European Cohesion: Localizing Integration Processes in Ukraine.
19. Analysis of the 1994 Partnership and Cooperation Agreement: Objectives and Outcomes.
20. The Association Agreement: Mechanisms of Legal and Institutional Approximation.
21. Implementation of the Copenhagen Criteria: Progress and Remaining Challenges.
22. Corruption and Rule of Law as Obstacles to European Integration.
23. Public Administration Reform in Ukraine and the EU's Role in Supporting It.
24. The Role of the European Court of Human Rights in Ukrainian Legal Reform.

25. The Orange Revolution and the Shift in Ukraine's Geopolitical Orientation.
26. Euromaidan as a Civic and Value-Based Revolution.
27. Post-Maidan Reforms and the Consolidation of Democratic Institutions.
28. Civil Society as a Catalyst for European Integration.
29. The War in Eastern Ukraine and Its Impact on EU-Ukraine Relations.
30. The Influence of Youth and Student Movements in Promoting European Values.
31. Comparative Analysis of Ukraine and Western Balkan EU Aspirants.
32. Ukraine's Role in Revitalizing the European Idea Post-Brexit.
33. Geopolitical Dimensions of Ukraine's EU Integration: Between Brussels and Moscow.
34. The European Green Deal and Its Implications for Ukrainian Energy Policy.
35. Ukraine's Participation in EU Programs: Erasmus+, Horizon, and Beyond.
36. Future Scenarios of Ukraine's Full Membership: Risks and Opportunities.

Вимоги до структури та змісту аналітичної роботи.

Аналітична робота – це чітко структурована письмова робота, наявність плану посилань та списку літератури є обов'язковим. Виконується на аркушах А4 (шрифт Times New Roman 14, інтервал 1,15, поля 1,5 з усіх сторін; нумерація сторінок обов'язкова. Загальний обсяг має бути не менше 15 сторінок і не більше 20 сторінок. Тематика міститься у програмі курсу.

Для підготовки аналітичної роботи необхідне більш глибоке вивчення літератури, включаючи додаткову. Необхідно логічно й аргументовано викласти актуальність обраної теми, точки зору дослідників щодо досліджуваної проблеми, зробити самостійні висновки та з урахуванням сучасних вимог оформити науково-довідковий апарат. Аналітична робота має продемонструвати знання і розуміння обраної студентами теми, а також відповідати вимогам наукової аргументації. Щодо досліджуваної тематики навчального курсу це означає, що в аналітичній роботі обов'язково слід показати рівень розробленості теми, при розкритті її посилатися на сучасну наукову дискусію з проблем методології політичної аналітики.

Загалом написання аналітичної роботи має підтвердити вміння студента самостійно: визначати наукову проблему; узагальнювати та аналізувати навчальну й наукову літературу; використовувати набуті в процесі навчання теоретико-методологічні знання й практичні навички в аналізі реальних політичних проблем.

Структурно аналітична робота має складатися з:

- Титульного аркушу (з вказанням навчального закладу, кафедри, теми роботи, даних про виконавця та викладача, актуального року);
- Плану (план має бути складний, поданий у вигляді списку (нумерується тільки основна частина роботи), структурно збалансований (кількість підрозділів у розділах має бути однаковою), відображати всі структурні розділи роботи);
- Вступу (має містити опис актуальності теми дослідження (1-2 абзаци), об'єкту, предмету, мети, завдань (відповідають змісту й кількості підпунктів плану), стислий огляд стану розробленості теми дослідження (1-2 абзаци) та структури роботи);
- Основної частини (виклад матеріалу має здійснюватися від 3 особи, кожна структурна частина основного змісту роботи має розпочинатися з нової сторінки та завершуватись коротким висновком (1-2 абзаци), має містити посилання (не менше ніж 2 на сторінку, оформлені через квадратні дужки), всі таблиці, схеми, малюнки мають бути винесені в додатки з посиланнями на них в тексті);
- Висновку (мають відповідати кількості поставлених на початку роботи завдань);
- Списку використаної літератури (оформленого за вимогами);
- Додатків (якщо є).

При дотриманні всіх необхідних вимог до структури та змісту аналітичної роботи, якісного викладення матеріалу, авторських логічно побудованих висновків, мовної грамотності, вона може бути оцінена **максимум у 14 балів і 8 балів за її захист.**

7. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік, який проводиться в усній формі. Контроль планується здійснювати шляхом оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, перевірки аналітичної роботи та проведення заліку за результатами вивчення курсу. Якщо здобувач не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання заліку.

Оцінювання підсумкового контролю здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації. *При цьому враховується:*

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- правильність і достатність добору історичних фактів;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Перелік питань до заліку з навчальної дисципліни «UKRAINE AND EUROPE: COMMON HISTORICAL DESTINY»

1. Kyivan Rus as a political and cultural component of medieval Christian Europe.
2. The role of early Christianization in aligning Ukrainian lands with European values.
3. Cultural exchange between Ukrainian principalities and Western Europe in the medieval era.
4. Ukrainian participation in the Renaissance and Reformation intellectual movements.
5. The Polish-Lithuanian Commonwealth as a vector of European institutional influence on Ukraine.
6. The Habsburg legacy and European administrative culture in Western Ukraine.
7. Ukrainian legal thought and its connection to European legal traditions.
8. Romantic nationalism in Ukraine and its relation to European revolutionary thought.
9. The interwar period and the crisis of Ukrainian statehood within a European framework.
10. Ukraine's experience of totalitarianism in the context of European 20th-century history.
11. The collapse of the USSR and Ukraine's civilizational choice toward Europe.
12. Historical memory and national narrative construction in post-Soviet Ukraine.
13. The evolution of Ukrainian national identity in the European cultural space.
14. Ukrainian perceptions of Europe in 19th- and 20th-century political thought.
15. The role of Ukrainian intellectuals in shaping modern European concepts of liberty and self-determination.
16. Cultural markers of Ukrainianness in relation to European identity norms.
17. Regional diversity in Ukraine as a result of imperial and European influences.
18. Ukraine as a mediator between Western, Central, and Eastern European identity models.
19. The contribution of Ukrainian culture to the European artistic and literary canon.
20. Ukrainian religious pluralism as a European trait.
21. The interplay of nationalism and civic identity in post-2014 Ukraine.
22. Philosophical and ethical foundations of Ukrainian aspirations for EU membership.
23. The impact of revolutions and reforms on reshaping Ukrainian self-perception as European.
24. Contemporary cultural diplomacy as a tool of European identity affirmation.
25. The historical background of transregional cooperation in Galicia and Bukovina.
26. Institutional development of Euroregions involving Ukrainian territories.
27. The role of borderland identity in facilitating European integration from below.
28. Cross-border infrastructure and cultural projects as soft-power instruments of integration.
29. Comparative models of regional integration in Central and Eastern Europe.
30. Strategic goals of Ukraine's decentralization in the context of EU harmonization.
31. Municipal and regional reform as a reflection of European governance principles.

32. The impact of EU regional development funds in Ukrainian cross-border areas.
33. Local civil society engagement in European cooperation initiatives.
34. Educational and youth mobility as drivers of local-level Europeanization.
35. Lessons from Poland's regional development experience for Ukraine's EU trajectory.
36. Interregional cooperation as a security and stability
37. The significance of the 1994 Partnership and Cooperation Agreement for EU–Ukraine relations.
37. Structural gaps between Ukraine's political system and EU institutional norms.
38. The role of the EU as an economic actor in Ukraine's domestic transformation.
39. Strategic implications of the 2014 Association Agreement and DCFTA.
40. Ukraine's progress in implementing political and administrative reforms aligned with EU standards.
41. The relevance of the Copenhagen Criteria in shaping Ukraine's reform agenda.
42. Legal approximation and harmonization with EU norms as integration tools.
43. Challenges related to judicial independence and anti-corruption efforts.
44. Europeanization as a top-down and bottom-up process in Ukrainian society.
45. Institutional resistance and elite capture as barriers to effective EU integration.
46. The role of EU technical assistance and policy dialogue in Ukrainian reform implementation.
47. Ukraine's multi-vector foreign policy transition toward exclusive European alignment.
49. European value mobilization.
50. The Euromaidan movement as a turning point in Ukraine's civic and European consciousness.
51. The human rights framework in Ukrainian legislation and its Europeanization.
52. The role of NGOs and activist networks in promoting transparency and accountability.
53. Cultural resilience in wartime as an expression of European identity.
54. The development of Ukraine's civic nation model after 2014.
55. The symbolic importance of Ukraine for the revitalization of the European project.
56. Ukrainian contributions to the EU's security and defense agenda since 2022.
57. Public discourse on Europe and European values in Ukrainian media.
58. The rise of digital activism and civic tech in supporting democratic governance.
59. Ukraine's positioning as a future EU member-state in elite and public discourse.
60. Competing visions of Europe within Ukrainian society and their implications for unity.

Оцінювання питань в заліковому білеті: кожне питання у білеті оцінюється до 10 балів

Приклад залікового білету

PETRO MOHYLA BLACK SEA NATIONAL UNIVERSITY

Third level of higher education: PhD degree

Speciality 032 "History and Archeology"

Semester 2

Academic discipline «**UKRAINE AND EUROPE: COMMON HISTORICAL DESTINY**»

CREDIT TICKET № 0

1. The relationship between European, national and regional identities in Europe and their impact on integration processes.
2. Budgetary policy in the EU. Creation of the European monetary system.
3. Regulatory and legal support of the EU's neighbourhood policy. Modelling the forms of the European Neighbourhood Policy.

Approved at a meeting of the Department of History

Protocol № _____ from _____ 20____

Head of the History Department _____ Mironova I.S.

Examiner _____ Iovcheva A.M.

8. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	8 тем семінарських занять. Кожна тема оцінюється до 6-ти балів. Максимальна кількість балів за семінарські заняття (8*6)	48
2	Аналітична робота	Кожен здобувач має підготувати та захистити аналітичну роботу. За написання та правильне оформлення аналітичної роботи здобувач отримує максимум 14 балів, за захист – 8 балів.	22
3	Залік	В кожному заліковому білеті по 3 питання. Кожне питання оцінюється в 10 балів.	30
	Всього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання здобувачами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими здобувачі демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, підготовка та захист наочних презентацій, письмові роботи, доповіді, аналітичні роботи, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді здобувача (семінарські заняття):

6-5 балів ставиться у випадку:

- здобувач вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

4-3 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- здобувач має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

1-2 бали ставиться в такому випадку:

- здобувач користується лише окремими знаннями й уміннями;

- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

0 балів ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- здобувачів не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінки здобувача при написанні та захисті аналітичної роботи:

- **17-22 балів** виставляється, якщо виконані всі вимоги до написання аналітичної роботи: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.
- **11-16 балів** виставляється, якщо основні вимоги до аналітичної роботи виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг роботи; є упущення в оформленні.
- **6-10 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання аналітичної роботи. Зокрема: тема висвітлена лише частково, відсутній висновок.
- **0-5 бали** виставляється, якщо тема аналітичної роботи не розкрита, виявляється істотне нерозуміння проблеми.

Критерії оцінювання заліку:

- **25-30 балів** виставляються здобувачу при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні і глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;
- **20-24 балів** виставляються здобувачу при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо студентом дано правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;
- **15-19 балів** виставляються здобувачу при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання залікового білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;

- **10-14 балів** виставляються здобувачу при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання екзаменаційного білета, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять і категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна – дві несуттєві помилки;
- **5-9 балів** виставляються здобувачу при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання екзаменаційного білета, які свідчать про неправильному розумінні суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання і нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;
- **0-4 бали** виставляються здобувачу, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання і нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
75–81	C	
67–74	D	
60–66	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Bickerton, C. J. (2012). European Integration: Theories and Practices. *European Journal of Political Research*, 51(4), 457-471.
2. Bickerton, C. J., Hodson, D., & Puetter, U. (2015). *The New Intergovernmentalism: States and Supranational Actors in the Post-Maastricht Era*. Oxford: Oxford University Press.
3. Boulanger, P., & Jordan, P. (2014). *The European Union and the World: The External Relations of the European Union*. London: Routledge.
4. Börzel, T. A., & Risse, T. (2016). The European Union and the World: External Policies and Relations. *International Organization*, 70(4), 1234-1254.
5. Börzel, T. A., & Risse, T. (2012). *The European Union and the Governance of Europe*. London: Palgrave Macmillan.
6. Caporaso, J. A. (2000). The European Union and Forms of Regional Governance. *Journal of European Public Policy*, 7(4), 442-458.
7. Dinan, D. (2018). *A Concise History of the European Union*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
8. Dinan, D. (2014). *Europe Recast: A History of European Union* (2nd ed.). Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
9. Dinan, D. (2010). The European Union's Constitutional Treaty: From Crisis to (Partial) Recovery. *Journal of Common Market Studies*, 48(1), 175-192.
10. Featherstone, K., & Radaelli, C. M. (Eds.). (2003). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press.
11. Hix, S. (2008). What Can the European Union Do? *Political Science Quarterly*, 123(3), 469-496.
12. Hix, S., & Hoyland, B. (2011). *The Political System of the European Union* (3rd ed.). London: Palgrave Macmillan.
13. Iovcheva, A. (2018). Gender-balanced political system in the context of Ukraine's European integration aspirations. In Y. V. Pahliuk & S. I. Shkirchak (Eds.), *Current issues of societal transformations in Ukraine: Security and European integration dimensions* (pp. 87–112). Publishing House of the Petro Mohyla Black Sea National University.
14. Iovcheva, A., & Reichardt, D. (2023). Democratic Values in Times of War: the Case of Ukraine. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*, 48-60.
15. Iovcheva, A. (2023) Implementation of EU Values in Transitional Democracies: Experience of Ukraine and the Republic of Moldova Alina Iovcheva. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 06 (2023), 96-107.
16. Iovcheva A. (2013). Gender quotes in the political systems of the countries in transition such as Republic of Serbia and Ukraine / A. Iovcheva // *Science and Education a New Dimension // Humanities and Social Science*. – Budapest, 2013. – Vol. 6. 78–81.
17. Kaiser, W., Leucht, B., & Rasmussen, M. (Eds.). (2009). *The History of the European Union: Origins of a Trans- and Supranational Polity, 1950–72*. London: Routledge.
18. Kassim, H., Peters, B. G., & Wright, V. (Eds.). (2013). *The European Union and the Member States*. Oxford: Oxford University Press.
19. Leucht, B., Seidel, K., & Warlouzet, L. (Eds.). (2023). *Reinventing Europe: The History of the European Union, 1945 to the Present*. London: Bloomsbury Academic.
20. Lynch, D. (2017). *The EU and the European Security Crisis*. London: Palgrave Macmillan.
21. Lynch, D. (2006). The European Union and the Middle East: A Shifting Policy Approach. *International Affairs*, 82(3), 543-558.
22. Piris, J.-C. (2010). *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
23. Risse, T. (2005). European Institutions and Identity Change: The Integration of Eastern Europe in the European Union. *European Journal of International Relations*, 11(3), 317-347.

25. Schmidt, V. A. (2017). *Europe's Crisis: Europe's Crisis and the Perils of a Post-Liberal Order*. Oxford: Oxford University Press.
26. Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2004). Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy*, 11(4), 661-679.
27. Schmitter, P. C. (2000). How to Democratize the European Union...and Why Bother? *Journal of Democracy*, 11(4), 44-58.
28. Segers, M., & Van Hecke, S. (Eds.). (2023). *The Cambridge History of the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press.
29. Tovias, A. (2002). The European Union as a Model of Regional Integration: The Cases of MERCOSUR and the African Union. *International Politics*, 39(2), 213-233.
30. Wallace, H., Pollack, M. A., & Young, A. R. (Eds.). (2020). *Policy-Making in the European Union* (8th ed.). Oxford: Oxford University Press.
31. Андрущенко В. П. Світанок Європи : монографія. К.: Знання України, 2011. 1009 с.
32. Байковський П. Інституційна та соціокультурна складова проблеми «дефіциту демократії» в ЄС. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2012. Випуск 30. С. 103–112.
33. Байковський П., Зінченко І. Механізми впливу політичних партій на процес прийняття рішень в Європейському Союзі // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 154-167.
34. Балух В. О. Історія античної цивілізації. В 3-х т. Т. 1. Стародавня Греція. К.: Вид-во: Наші книги, 2007. 656 с.
35. Беренд І. Т. Європа від 1980 року / [пер. з англ. А. Іщенко]. К.: Наука, 2010. 348 с.
36. Бурдяк В. І., Жуковська А. О. Вплив громадянського суспільства країн-членів Європейського Союзу на формування регіональної політики // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2012. № 5 (157). С. 5-13.
37. Бурдяк І. Політика постсоціалістичних України і Болгарії в руслі європейської інтеграції та системи безпеки // Дриновський збірник. Т. IV. Академічне видавництво ім. проф. Марина Дринова. Харків – Софія. 2011. С. 385-399.
38. Винайдення традиції / за ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера. 2-ге вид., випр. К.: Ніка-Центр. 2010. 448 с.
39. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. Київ: Інститут історії України, 2009. 376 с.
40. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття / [пер. з фр. Д. Каратєєв]. К. : ДУХ І ЛІТЕРА. 2006. 331 с.
41. Вінникова Н. А. Питання демократичної легітимності в сучасному європейському теоретичному дискурсі // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна «Питання політології». Харків, 2009. № 861. С. 18–28.
42. Вінникова Н. А. Фракціоналізація ухвалення рішень в Європейському Союзі // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2015. Вип. 1 (9). Ч. 2. С.24–34.
43. Вояковський Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів / [пер. з польськ.]. К. : Ніка-Центр. 2012. 320 с.
44. Герман М. Сучасні підходи до дослідження євро інтеграційних процесів постсоціалістичних суспільств // Політологічні та соціологічні студії: Т. XI. Теорія та історія політичної науки: світовий та національний досвід: зб. наук.праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці : Букрек, 2012. С.501-512.

45. Герман М. Теорії соціального капіталу в аналітичній перспективі вивчення євроінтеграційних процесів // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2011. № 4. С. 54-63.
46. Гібернау М. Ідентичність націй / [пер. з англ. П. Тащук]. К.: Темпора, 2012. 303 с.
47. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; [пер. з англ. Т. Цимбала]. К.: Ніка-Центр, 2012. 400 с.
48. Деркач М. Міграційні процеси в Європейському Союзі: кордони, безпека, інтеграція // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 234-241.
49. Європейський Союз і світова політика / за ред. Е. Гембл, Д. Лейн; [пер. з англ. О. Насика]. К.: «Наука», 2011. 360 с.
50. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Доповідь Групи видатних осіб Ради Європи / [Пер. з англ.]. Львів : Літопис, 2011. 112 с.
51. Іовчева А. М. Історичний інституціоналізм як основа Європейського співтовариства у ХХІ ст. // Історичний архів. Наукові студії : збірник наукових праць / відп. ред. Є. Г. Сінкевич та ін. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. Вип. 19 С. 168-174.
52. Іовчева А. М. Інформаційне суспільство в умовах глобалізаційного розвитку // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Політологія. 2014. Т. 236, Вип. 224. С. 108-111.
53. Кремень В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації / К.: Знання, 2013. 415 с.
54. Круглашов А., Герман М. Сучасні теоретичні інтерпретації євроінтеграційних процесів постсоціалістичних суспільств // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С.15-31.
55. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку : колективна монографія / за ред. А.І. Кудряченко // Інститут європейських досліджень НАН України. К.: Університет «Україна», 2012. 405 с.
56. Лендшел М. О. Субсидіарність як принцип соціально-політичної організації: теоретичні витоки та українські перспективи // Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія. Збірник наук. праць. Вип. 12. Маріуполь. 2015. С. 211-217
57. Мак-Ніл В. Сходження Заходу. Історія людської спільноти / [пер. з англ.]. 2-ге вид., випр. К.: Ніка-Центр, 2011. 960 с.
58. Мельниченко Б. Б. Політико-правові перетворення в Центрально-Східній Європі наприкінці ХХ ст. (на матеріалах Польщі, Чехії та Словаччини): монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 204 с.
59. Мельничук І. Еволюція основних теоретико-методологічних підходів до вивчення сутності інтеграційних процесів у сучасному світі // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С.46-59.
60. Мислюк Ю.В. Модель інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 9. 2012.
61. Мінк Ж., Неймайер Л. Європа та її болісні минувшини / [пер. з фр. Є. Марічева]. К.: «Ніка-Центр», 2009. 272 с.
62. Недокус І. Територіальна реорганізація та «раціоналізація» місцевого управління в країнах Європейського Союзу // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С.167-179.
63. Норман Д. Європа. Історія. К.: Видавництво: Основи, 2012. 1464 с.
64. Пелікан Я. Ідея Університету. Переосмислення. К.: Вид-тво: Дух і Літера, 2009. 360 с.
65. Прохорова В. М. Європейський досвід щодо формування регіональної політики // Наука й економіка. 2014. №2 (34). С. 186-191.

66. Рибак О. Методологічні принципи вимірювання політичних ризиків функціонування інститутів ЄС // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 107-118.
67. Савка О. В. Регіональна політика Польщі – уроки для України // Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія. Збірник наук. праць. Вип. 12. Маріуполь. 2015. С. 277-283.
68. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування і співпраця // Віче. 2015. № 2. С. 15-19.
69. Тодоріко А. Політична довіра як чинник інституціональної ефективності ЄС // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 214-222.
70. Трагнюк О. Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС) / Державне будівництво та місцеве самоврядування. № 22. 2011. С. 86-95.
71. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / за ред. А. І. Кудряченка. К.: Фенікс, 2011. 632 с.
72. Фішер Й. Історія повертається. Світ після 11 вересня і відродження Заходу / [пер. з нім. І. Андрущенко]. К.: Темпора, 2013. 536 с.
73. Шамбровський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 187 с.
74. Шведа Ю. Європейська партійна система та її вплив на національні партійні системи // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С.145–154.
75. Швидюк С. Регіональна політика Польщі: ретроспектива і погляд у майбутнє // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. С. 313–325.
76. Шіммельфенніг Ф., Зедельмаєр У. Європеїзація Центральної та Східної Європи. К. : Юніверс, 2010. 288 с.
77. Шульга М. Критерії європейської ідентичності // Політичний менеджмент. № 2. 2010. С. 139–147.
78. Яхтенфукс М., Колер-Кох Б. та ін. Європейська інтеграція / [пер. з нім. М. Яковлева]. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 394 с.

Нормативно-правові джерела

1. The Charter of Fundamental Rights of the EU <https://surl.li/dtkndp>
2. Founding treaties of the EU <https://surl.li/cgmyuf>
3. Treaty establishing the European Coal and Steel Community (1951) <https://surl.li/qbeprc>
4. The Treaty of Rome, officially the Treaty establishing the European Economic Community (1957) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A11957E>
5. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (1957) <https://salo.li/16D52C5>
6. Schengen Convention implementing the Schengen Agreement (1985) <https://salo.li/f5CA30e>
7. Single European Act (1986) <https://salo.li/63a5EcA>
8. The Maastricht Treaty - The Treaty on European Union (1992) <https://salo.li/60A62c6>
9. The Copenhagen Criteria (1993) <https://salo.li/58a92d3>
10. The Treaty of Amsterdam (1997) <https://salo.li/5882349>
11. The Treaty of Nice (2001) <https://salo.li/7380B28>
12. The Draft Treaty establishing a Constitution for Europe (2004) <https://salo.li/3b448a6>
13. The Treaty of Lisbon (2007) <https://salo.li/4fcC333>

Інформаційні ресурси

1. Europe's World <https://europesworld.org/>
2. Centre for European Policy Studies (CEPS) <https://www.ceps.eu/>

3. European Policy Institutes Network (EPIN) <https://epin.org/>
4. Institute for European Studies (IES) <https://www.ies.be/>
5. Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat>
6. Eurobarometer <https://europa.eu/eurobarometer>
7. European Social Survey (ESS) <https://www.europeansocialsurvey.org/>
8. Official Internet Representations of the European Union Institutions https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies_en
9. Official Website of the European Union https://european-union.europa.eu/index_en
10. Official Website of the European Council <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>
11. Official Website of the Council of the EU <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/>
12. Official Website of the European Commission https://ec.europa.eu/info/index_en
13. Official Website of the European Parliament <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
14. Official Website of the Court of Justice of the European Union https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/
15. Official Website of the European Court of Auditors <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/ecadefault.aspx>
16. Official Website of the European Economic and Social Committee <https://www.eesc.europa.eu/en>
17. Official Website of the European Committee of the Regions <https://cor.europa.eu/en>
18. Official Website of the Delegation of the European Union to Ukraine https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_en
19. Official Website of the European External Action Service <https://www.eeas.europa.eu/>
20. Official Website of the EU Neighbourhood Info Centre <http://www.enpi-info.eu>
21. Online Resource Guide to EU Foreign Policy <http://www.eufp.eu>
22. Official Website of the European Ombudsman <https://www.ombudsman.europa.eu/en/home>
23. Official Website of Europol <https://www.europol.europa.eu/>

11. Словник дисципліни

Терміни (укр.)	Terms (English)
Бюрократія	Bureaucracy
Виборча система	Electoral system
Виконавча влада	Executive power
Виховання політичне	Political education
Влада	Authority
Геополітика	Geopolitics
Глобальна політика	Global politics
Громадянство	Citizenship
Громадянське суспільство	Civil society
Декларація	Declaration
Демократія	Democracy
Держава	State
Доктрина	Doctrine
Еліта	Elite
Європейський союз	European Union
Євро	Euro
Європейська рада	European council
Європейська спільнота	European community
Європа держав-націй	Europe of nation-states
Законодавча влада	Legislative power
Ідеологія	Ideology
Консенсус	Consensus
Консолідація	Consolidation

Конституція	Constitution
Космополітизм	Cosmopolitism
Країна - кандидат	Candidate country
Критерії вступу	Accession criteria
Лібералізм	Liberalism
Лідер політичний	Political leader
Мажоритарна система	Majority system
Меморандум	Memorandum
Міграція	Migration
Мілітаризація	Militarization
Монополізм	Monopolize
Націоналізм	Nationalism
Незалежність	Independence
Нейтралітет	Neutrality
Опозиція	Opposition
Паритет	Parity
Партія	Party
Парламент	Parliament
Патріотизм	Patriotism
Плюралізм	Pluralism
Плебісцит	Plebiscite
Політика	Politics
Право	Right
Процес політичний	Political process
Рада	Council
Республіка	Republic